

ERKIN Uluslararası Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi
ERKIN International Journal of Art and Design Research

e-ISSN: 3023-5057 ERKİN, Mayıs 2025, 3(1): 15-38

Portre Fotoğrafçılığında Beden İmgesi ve Kültürel Farklılıklar: Fotoğrafçıların Yaklaşımları Üzerine

Body Image and Cultural Differences in Portrait Photography: An Examination of Photographers' Approaches

Yavuz ALKAYA ¹

¹Istanbul Büyükşehir Belediyesi, Gençlik ve Spor Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Hayat Boyu Öğrenme Şube Müdürlüğü, İstanbul
• yvzalkaya@gmail.com • ORCID > 0000-0002-2521-3315

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 11 Ocak/January 2025

Kabul Tarihi/Accepted: 27 Mart/March 2025

Yıl/Year: 2025 | **Cilt-Volume:** 3 | **Sayı-Issue:** 1 | **Sayfa/Pages:** 15-38

Atıf/Cite as: Alkaya, Y. "Portre Fotoğrafçılığında Beden İmgesi ve Kültürel Farklılıklar: Fotoğrafçıların Yaklaşımları Üzerine" ERKIN, 3(1), Mayıs 2025: 15-38.

PORTRE FOTOĞRAFÇILIĞINDA BEDEN İMGESİ VE KÜLTÜREL FARKLILIKLAR: FOTOĞRAFÇILARIN YAKLAŞIMLARI ÜZERİNE

ÖZ

Portre fotoğrafçılığı, bireylerin duygu, düşünce ve kimliklerini görsel bir anlatım diliyle ifade eden; aynı zamanda kültürel ve sosyal bağlamları araştıran bir sanat formudur. Fotoğrafçılar, portre çekimlerinde beden dilini kullanarak hem evrensel hem de kültüre özgü mesajlar iletebilmektedir. Bu araştırmanın amacı, portre fotoğrafçılığında beden dilinin sanatsal ifade ve kültürel bağlamlarla olan ilişkisini incelemektir. Aynı zamanda farklı kültürlerden gelen fotoğraf sanatçılarının yaklaşımlarını analiz ederek kültürel farklılıkların izleyiciler üzerindeki etkilerini ortaya koymak hedeflenmektedir. Farklı kültürlerden gelen portre fotoğraf sanatçılarının yaklaşımlarını anlamak ve beden dilinin izleyici üzerindeki etkilerini keşfetmek önem arz etmektedir. Araştırma sürecinde verilerin toplanmasında iki farklı yöntem kullanılmıştır. Bunlardan ilki doküman incelemesidir. Verilerin toplanması amacıyla başvurulmuş diğer yöntem ise yarı yapılandırılmış görüşme yöntemidir. Bu kapsamda, altı kıtadan ve 20 farklı ülkeden seçilen 20 portre fotoğraf sanatçısı ile görüşmeler gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgubilim) desenine dayalı olarak tasarlanmış ve veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın, beden dilinin hem sanatsal hem de kültürel bağlamda oynadığı rolü anlamak için katkı sunması ve portre fotoğrafçılığı üzerine derinlemesine eleştiri ve analizlere zemin hazırlaması beklenmektedir. Bunun yanı sıra, beden dili üzerine çalışan veya portre fotoğrafçılığına kültürel bir perspektifle yaklaşan sanatçılar için bir referans kaynağı olacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Fotoğraf, Portre Fotoğrafı, Beden Dili, Kültürel Farklılıklar, Sanatsal İfade.

BODY IMAGE AND CULTURAL DIFFERENCES IN PORTRAIT PHOTOGRAPHY: AN EXAMINATION OF PHOTOGRAPHERS' APPROACHES

ABSTRACT

Portrait photography is an art form that expresses individuals' emotions, thoughts, and identities through a visual language while simultaneously exploring cultural and social contexts. Photographers utilize body language in portraits to

communicate both universal and culture-specific messages. This study aims to examine the relationship between body language in portrait photography and its role in artistic expression and cultural contexts. Additionally, it seeks to analyze the approaches of portrait photographers from different cultures to uncover the impact of cultural differences on viewers. Understanding the approaches of portrait photographers from various cultural backgrounds and exploring the influence of body language on viewers is of significant importance. Two different methods were employed for data collection during the research process. The first method was document analysis. The other method involved the use of semi-structured interviews. Within this scope, interviews were conducted with 20 portrait photographers selected from six continents and 20 different countries, and the collected data were analyzed using the content analysis method. The study was designed based on the phenomenology pattern, one of the qualitative research methods, and data were gathered through a semi-structured interview form. The research is expected to contribute to understanding body language's role in artistic and cultural contexts and to provide a foundation for in-depth critique and analysis of portrait photography. Furthermore, it is anticipated to be a reference for artists working on body language or approaching portrait photography from a cultural perspective.

Keywords: Photography, Portrait Photography, Body Language, Cultural Differences, Artistic Expression.

1. GİRİŞ

Portre, tarih boyunca insan deneyimlerini, toplumsal normları ve sanat anlayışını yansıtan bir görsel ifade biçimi olarak öne çıkmıştır. İnsanlık tarihinin çeşitli dönemlerinde, sanatçının bakış açısını, duygularını ve dönemin toplumsal dinamiklerini yansıtmıştır (Berger, 2018, s.32). Tarih öncesi mağara resimlerinde insan portrelerinin bulunmaması, bu dönemin sanatının daha çok avcılık ve doğal çevre gibi temel ihtiyaçlara odaklandığını göstermektedir. Bu bağlamda, sanatın ortaya çıkışı ve gelişimi doğrudan hayatta kalma mücadelesiyle ilişkilidir. İnsanlar bu dönemde kemik, boynuz ve fildişi gibi malzemelerden heykel ve süs eşyaları yaparak zanaatın temellerini atmışlardır. Bu eserler, çevresel ve kültürel deneyimlerin yansımalarıdır (İslimyeli, 1996, s.13). Antik Yunan portreleri ise, bireysel özelliklerden çok toplumsal olarak idealize edilmiş “insan tipi”ni yüceltmıştır. Bu dönemde, kişinin iç dünyası veya duygusal durumları değil, daha çok vücudun biçimi ve estetik formu öne çıkmıştır. İdeal güzellik anlayışı, portrelerin odak noktası haline gelirken, bu imgeler genellikle kişisel kimlikten uzak, evrensel güzellik normlarını temsil etmiştir. Bu yaklaşım, sanatın estetik anlayışını daha çok toplumsal ideallere dayandırmış ve bireysel farklılıkları, görsel mükemmellik

uğruna geri plana itmiştir (Gombrich, 1999, s.98). Rönesans dönemine gelindiğinde portre sanatı, teknik ve estetik açıdan büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Bu dönemde sanatçılar, insan vücudunun yapısal özelliklerini anlamak için bilimsel bir yaklaşım benimsemiş ve portrelerinde doğru fiziksel özelliklerin betimlenmesine özen göstermişlerdir. Sanatçılar, gözlemlerini sanat eserine dönüştürürken, doğrudan gözlemlerle fiziksel özellikleri en doğru biçimde yansıtmaya çalışmışlardır, bu da portre sanatının insan doğasının inceliklerine dayalı bir ifade biçimi kazanmasını sağlamıştır (Özkanlı, 2006, s.125). Portre sanatının tarihsel evrimi incelendiğinde, günümüz dünyasına yaklaştıkça bireyin iç dünyasına ve toplumsal bağlamda kimliğine dair farklı anlatımların ön plana çıktığı görülmektedir (Alkaya, 2024, s.247). Bu bağlamda, fotoğrafın görsel gerçekliği, izleyicinin öznel deneyimleri ve duygusal süreçleriyle birleşerek, bir anlam üretme sürecine dönüşmüştür. Yüz, zaman içinde kimliklerin dışa vurumu olarak daha anlamlı bir hale gelmiş ve bireylerin kendilerini ifade etme biçimi olarak simgesel bir değer kazanmıştır (Breton, 2018, s.42). Dolayısıyla portre fotoğrafı, sanatın tarihsel evrimine paralel şekilde, varlığın iç dünyasını ve kültürel bağlamını yansıtan bir görsel anlatım biçimi olarak günümüzde önemli bir yer tutmaktadır. Portre fotoğrafı, kişinin kimliğini ve ruhsal durumunu anlamlı bir şekilde izleyiciye aktarabilmek için, bu özellikleri açığa çıkaran önemli anları doğru bir şekilde yansıtmalıdır (Clarke, 2017, s.116).

Portre fotoğrafı, insan yüzünü gerçekçi bir anlayışla betimleyen ancak bunu fiziksel özelliklerle sınırlamayan bir görsel sanat dalıdır (Sözen ve Tanyeli, 1988, s.249). Bu sanat formunda amaç, kişinin yüz ifadelerini, ruh halini, beden duruşunu ve iç dünyasını izleyiciye aktarmaktır (Bülbül, 2011, s.122). Etkili bir portre, izleyicinin yüzün ardındaki derin anlamları keşfetmesini mümkün kılmaktadır (Görgülü, 2017, s.172). David Bate'in belirttiği gibi, fotoğraf, izleyicinin kişisel deneyimlerini, duygularını ve bilinçaltını tetikleyerek, bir anlam arayışına yönlendirmektedir. Özellikle portre fotoğraflarında, yüz ifadesi ve beden dili gibi unsurlar, izleyicinin çeşitli içsel süreçlere katılımını gerektirmektedir. Bu durum, portre fotoğrafını bireysel etkileşimlerle şekillenen bir anlam üretim sürecine dönüştürmektedir (Bate, 2004, s.55). Portre fotoğrafının hem bireyin kimliğini yansıtan hem de sanatçının estetik bir ifade biçimi olarak ele alındığına değinen Ümit Özkanlı ise portrelerin, aynı zamanda modelin kişiliğini, sosyal çevresini ve yaşadığı dünyayı da gözler önüne serdiğini vurgulamaktadır. Bu çok katmanlı yaklaşım, portre fotoğrafının, o figürün içinde yaşadığı dünya ve toplumsal bağlamla ilişkilendirilmiş anlamlar taşıdığını göstermektedir. Kimlik kavramının portrelerde sıkça kullanılması, sanatsal anlatımın bireysel ve toplumsal boyutlarını birleştiren derin bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır (Özkanlı, 2006, s.9). Bu süreçte, bireyin kişiliği, toplumla olan ilişkisi, çevresi ve yaşam koşulları göz önünde bulundurularak, onun kimliğini temsil etmek amaçlanmaktadır. Portreler, bireyin bu özelliklerini görsel bir şekilde izleyiciye sunmakta ve aynı zamanda sanatçının kişisel dışavurumunu da yansıtmaktadır (2006). Portre fotoğrafı Henri Cartier Bresson'a göre bir ölümsüzlük arayışı taşımaktadır. Ona göre portreler,

insanların kimliklerini, izlerini ve miraslarını gelecek nesillere aktarmanın bir yolu olarak işlev görmektedir (Bresson, 2006, s.20). Bu düşünce, bireylerin toplumsal belleklerinde iz bırakma ve zamanla kaybolmama isteğiyle ilgilidir; bu amaçla portreler aracılığıyla kendilerini kalıcı ve “iyi” bir şekilde sunma arzusunu taşımaktadır. Ayrıca, insanların bu kalıcılığa duyduğu inanç, bir tür hak etme duygusunun yansımasıdır. Bu durum portrelerin duygusal ve psikolojik bir işlevi olduğunu da göstermektedir.

Çağdaş görme tarzında ise yüz, bireyin kimliğini ve kişiliğini yansıtan temel bir odak noktası olarak sunulmaktadır. Ancak, yüz üzerinden yapılan değerlendirmeler, bireyi yalnızca fizyonomik özelliklere indirgeme eğilimini yansıtarak, kişinin iç dünyasını ve bağlamını göz ardı etme riskini taşımaktadır (Avril, 2005, s.114). Portre fotoğrafçılığındaki başarı, fotoğrafçı ile model arasında kurulan iletişimin kalitesine dayanmaktadır. Bu iletişim, bireyin iç dünyasına ulaşarak portrelerin gerçek gücünü ortaya çıkarmaktadır. Etkili bir diyalog, fotoğrafçıya modelin kişiliğini ve hikâyesini derinlemesine yansıtma fırsatı sunmaktadır (Halsman, 1972, s.7). Örneğin, Halsman’ın yaratıcısı olduğu “jumpology” yöntemi, öznelerin dış dünyaya sundukları maskeleri indirerek, gerçek benliklerini yansıtan samimi bir bakış açısı geliştirmiştir (Görsel 1). Bu teknik, psikolojik portrelerin derinlemesine incelenmesini sağlamaktadır, çünkü öznelerin alt ve öz benliklerine dair daha içten bir yaklaşım sunmaktadır (Tosun, 2021, s.140). Modelin doğal jest ve mimiklerini de ortaya çıkarmayı hedefleyen bu teknik, bireyin gerçek benliğini ve duygusal durumlarını gözler önüne sermekte, portre fotoğrafçılığına derin bir psikolojik boyut kazandırmaktadır.

Görsel 1. Philippe Halsman, Jump Book American actors Dean Martin and Jerry Lewis, 1951.

Duyguların sözcüklerle ifade edilemediği durumlarda, bireylerin çeşitli iç ve dış uyarıcılara karşı vücut hareketleriyle verdikleri tepkiler, sözsüz iletişim biçimini oluşturmaktadır. Sözsüz iletişim, genellikle bilinçsiz olarak gerçekleşmekte ve bireyler arasındaki mesajların anlamını güçlendirmektedir (Hellriegel ve Slocum, 1989, s.510). Allan Pease, beden dilini bireylerin duygularını, düşüncelerini ve niyetlerini jestler, mimikler, duruş ve diğer sözsüz ifadeler yoluyla aktardıkları bir iletişim biçimi olarak tanımlamaktadır (Pease, 2002, s.17). Pease'nin tanımı doğrultusunda, beden dili bireyin hem kendisini hem de başkalarını daha iyi anlamasını sağlayan bir araç olarak kabul edilmektedir. Beden dili, sanatsal ifadelerde de güçlü bir iletişim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Jestler, mimikler ve duruş gibi unsurlar, bir sanat eserinin seyirciyle etkileşimini artırmakta ve sanatın derin anlamlarını iletmede kritik bir rol oynamaktadır. Sema Erkan'ın vurguladığı gibi, beden dili, sanatçının izleyiciyle güçlü bir bağ kurmasını sağlamak ve sanat eserinin daha etkili bir şekilde algılanmasına olanak tanımaktadır. Özellikle performans sanatlarında ve görsel sanatlarda, eserin taşıdığı mesajı güçlendirmekte ve izleyicinin esere olan duygusal katılımını artırmaktadır (Erkan, 2014, s.3). Bu nedenle, beden dilinin sanatsal bir ifade aracı olarak kullanımı, sanatçıların yaratıcı süreçlerinde dikkat etmeleri gereken bir unsur olarak öne çıktığı görülmektedir.

Portre fotoğrafçılığı, bireyin hem fiziksel hem de duygusal dünyasını yansıtmaya odaklanan bir sanat dalı olarak, beden dili ve modelin iç dünyası arasındaki bu dinamik ilişkiyi görselleştirmektedir. Bedenin küçük ve bilinçsiz hareketleri, insanın o anki duygusal ve zihinsel durumunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Örneğin; dudak bükme, kaygı ya da düşünceli bir ruh halini ifade ederken, alnı ovmak genellikle stres ya da kafa karışıklığıyla ilişkilendirilmektedir. Bu basit eylemler, bedenin dışa vurduğu duygusal sinyallerin, beynin yönettiği karmaşık bir iletişim sisteminin parçası olduğunu göstermektedir (Navarro, 2015, s.68). Bu noktada, sanatçıların perspektiflerinden beden dilinin sanatsal ifade aracı olarak kullanımını incelemek önem arz etmektedir. Paul Ekman, Sal Veder'in Pulitzer Ödülü kazanmış bir fotoğrafını örnek göstererek, fotoğrafın çekildiği anın duygusal boyutunu incelemektedir. Bu fotoğraf, Kuzey Vietnam'daki esir kampından serbest bırakılan Üst Teğmen Albay Robert Stirn'in ailesiyle buluşma anını göstermektedir (Görsel 2). Ekman, fotoğrafın duygusal içeriğini tanımlayarak, görsel anlatımın gücünü ve duygusal etkisini vurgulamaktadır. Ekman, fotoğrafın içeriğini en iyi şekilde anlatan kelimenin "neşe" olduğunu belirtmektedir (Ekman, 2006, s.273).

Görsel 2. Sal Veder, Burst of Joy, California, 1973.

Yüz ifadeleri, bireyin duygularını ifade etmek için kullandığı dolaysız iletişim araçlarıdır. Philippe Turchet'e göre, bu hareketler doğuştan gelen bir öğrenme sürecinin sonucunda gelişmiştir. İnsanlar, yüz ifadelerini bilinçsizce kullanarak, duygusal durumlarını çevrelerindeki insanlara aktarmaktadır (Turchet, 2008, s.75). Öfke, mutluluk, korku ve şaşkınlık gibi temel duygular, farklı kültürlerde benzer bedensel ifadelerle iletilmektedir (Darwin, 2001, s.382). Ancak bireylerin yaşadıkları coğrafya, iklim, yaşam biçimi ve dini inançlar, bir kültürün beden dilini ve bunun toplumsal normlarını etkileyen önemli faktörlerdir (Kaşıkçı, 2002). Bu faktörler, aynı hareketin veya jestin farklı anlamlar taşımasına yol açmaktadır. Örneğin; sıcak iklimlerde, insanlar genellikle daha açık ve geniş bir alan kullanarak iletişim kurarken, soğuk iklimlerde, kişiler daha kapalı ve mesafeli bir beden dilini tercih etmektedir. Benzer şekilde Pease, kültürel bir bütünlük olsa bile, bölgesel farklılıkların ve yaşam tarzının, iletişimin sözsüz yönlerinde ne kadar belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. Aynı kültür içinde yaşayan insanların, farklı şehirler veya kasabalarda, yerel geleneklere, toplumsal normlara ve günlük yaşam tarzlarına bağlı olarak beden dilinde çeşitlilik gösterebileceğinin altını çizmektedir. Örneğin; büyük şehirlerde yaşayan bir kişi, daha hızlı, daha doğrudan ve daha enerjik beden dili kullanırken, kırsal bir bölgede yaşayan biri daha sakin ve kontrollü bir beden dili sergilemektedir (Pease, 2002, s.114). Portre fotoğrafının iletmeyi amaçladığı anlamı daha kapsamlı bir şekilde kavrayabilmek, bu davranışların altında yatan nedenlerin anlaşılmasına bağlıdır. Diğer taraftan kültürel farklılıkları tanımak, bireylerin ve toplumların başka kültürlerin inançlarına, değerlerine, normlarına, alışkanlıklarına saygı duymalarını sağlamak için önemli bir adımdır.

Empati ve uyumun gelişmesini sağlayan bu davranış, bireylerin birbirlerini daha iyi anlamalarına imkân tanırken, önyargıların ortadan kalkması ve ötekileştirmenin azalması için etkili bir yol sunmaktadır. (Samovar vd., 2017, s.405).

Kültürel beden dili farklılıkları, bireylerin iletişimde kullandıkları jest, mimik ve fiziksel hareketlerin, bağlı oldukları kültürler göre farklılık göstermesi durumudur. Her toplumun kültürü, onların tarihinden, yaşadıkları çevreden, ekonomik ve dini yapılarından, yönetim biçimlerinden etkilenerek oluşmaktadır. Bu durum, dünya genelindeki kültürel farklılıkları açıklamaktadır. Sözsüz iletişim davranışları da bu kültürel oluşum ve değişim süreçleri doğrultusunda şekillenmiş ve kendine özgü bir yapı kazanmıştır. İnsan da yukarıda bahsedildiği gibi kültürel, toplumsal bağlarla şekillenen, biyolojik ve sosyal özelliklerin bir araya geldiği karmaşık bir varlıktır. Beyninin gelişmiş yapısı, araçlar ile semboller üretmeyi, toplumsal iş bölümü oluşturmayı ve kültürün şekillenmesini mümkün kılmaktadır.

Her toplum, kendine özgü kültürel temsiller geliştirerek bu çeşitliliği zenginleştirmekte ve bireylerin toplumsal yapılar içinde uyum sağlamasını desteklemektedir. Bu süreç, hem bireylerin hem de toplumların karmaşık sosyal sistemler içinde daha etkin bir şekilde varlık göstermelerine olanak tanımaktadır (Emiroğlu ve Aydın, 2003, s.521). Toplumların kültürel çeşitliliği ve bu çeşitliliğin anlaşılması, kültürel temsil biçimlerinin doğru bir perspektifle ele alınmasını gerektirmektedir. Wells'e göre de farklı kültürleri anlamak, onları kendi kavramsal çerçevemizle yargılamadan, o kültürlerin iç dinamiklerini ve anlam sistemlerini göz önünde bulundurarak yapılmalıdır (Wells, 1984, s.44). Kültürlerin bu dinamik yapısı, insanların yaşadıkları ortamların etkisiyle şekillenmekte ve farklı yaşam biçimlerini ortaya çıkarmaktadır. Yaşam alanları, insanların sosyal ilişkilerini ve kültürel normlarını doğrudan etkileyen faktörlerdir. Göçebe yaşam tarzı ile yerleşik yaşam arasındaki farklar, bireylerin toplumsal yapıları, değerleri ve etkileşim biçimlerini belirlemektedir. Bu farklılıklar, toplumsal kimliklerin ve kültürel değerlerin fotoğraf sanatı gibi görsel temsil biçimlerinde ifade edilmesine de olanak sağlamaktadır. Portre fotoğrafçılığı, farklı yaşam alanlarında yaşayan bireylerin kültürlerini, toplumsal ilişkilerini ve kimliklerini yansıtmaya gücüne sahiptir. Bu şekilde, onların içinde bulundukları kültürel bağlamı da gözler önüne sermektedir (Çolak, 2006, s.9). Bu noktada bir portre fotoğrafı, içinde bulunduğu dönemin sosyal ve kültürel yapılarını, değerlerini ve değişim süreçlerini de temsil etmektedir. Van der Zee'nin 1926'da çektiği aşağıdaki fotoğrafı, siyahi Amerikan ailesinin saygınlık, aile değerleri ve sosyal ilerleme çabalarını sembolize ederken, aynı zamanda geçmişin ve geleneğin izlerini taşıyan detaylar -eski moda bağcıklı ayakkabılar gibi- ile izleyiciyi geçmişe ve zamanın dönüşümüne dair düşüncelere sevk etmektedir (Görsel 3). Bu, fotoğrafın kültürel ve tarihsel bir bellek işlevi görmesini de sağlamaktadır (Barthes, 2016, s.58).

Görsel 3. James Van der Zee, Aile Portresi, 1927.

Alan yazın incelendiğinde, portre fotoğrafçılığında beden dilinin sanatsal ifade ve kültürel bağlamlarla ilişkisini inceleyen araştırmaların eksik olduğu görülmektedir. Bu konuda, portre fotoğrafçılığında beden dilinin evrensel bir iletişim aracı olarak kullanılıp kullanılmadığı, kültürel farklılıkların bu kullanımı nasıl etkilediği ve fotoğrafçılık pratiğinde kültürel farklılıkların izleyici üzerindeki etkileri bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, portre fotoğrafçılığı üzerine yapılan görüşmelerde katılımcılara, beden dili ile kültürel farkların fotoğrafçı, model ve izleyici üzerindeki etkilerini ortaya koyacak sorular sorulmuştur. Bu sorularla kültürel farklılıkların fotoğraf sanatçısı ve portre fotoğraf izleyicisinin algısı üzerindeki etkisiyle beden dilinin sanatsal ifade üzerindeki rolü daha derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonuçları ve sunulan önerilerin, fotoğrafçılıkla ilgili sanatsal etkileşimlere olumlu katkılar sağlaması beklenmektedir. Ayrıca, yapılan bu araştırmanın, diğer kültürlerde portre fotoğrafçılığı ve sanatla ilişkili yaklaşımları karşılaştırmalı bir şekilde inceleyen araştırmalara olanak sunacağı, önerilerin farklı bakış açıları geliştirmeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Çalışmanın bu kısmında araştırma modeli, katılımcıların nasıl seçildiği, kullanılan veri toplama araçları ve bu araçlarla elde edilen verilerin analiz süreçleri detaylı olarak açıklanmıştır. Çalışma, portre fotoğrafçılığında beden dilinin sanatsal ifade ve kültürel bağlamlarla olan ilişkisine yönelik tartışmanın sunulduğu bir giriş bölümüyle başlamaktadır. Bu bölümün ardından, farklı kültürlerden seçilmiş portre fotoğraf sanatçılarından yaklaşımlarına dair alan araştırmasının bulgularına yer verilmiştir. Araştırma sürecinde verilerin toplanmasında iki farklı yöntem kullanılmıştır. Bunlardan ilki doküman incelemesidir. Doküman inceleme, basılı materyallerin yanı sıra film, video, fotoğraf, disket, CD gibi görsel içeriklerin, ayrıca aletler, yapılar ve sanat eserlerinin incelenmesini kapsayan bir araştırma yöntemidir. Hem bağımsız bir araştırma yöntemi olarak hem de diğer nitel araştırma yöntemleriyle birlikte ek bilgi kaynağı olarak kullanılmaktadır (Karasar, 1999). Bu yöntem, nitel araştırmaların etkin bir parçası olarak gözlem ve görüşme gibi diğer veri toplama yöntemleriyle birlikte kullanıldığında, “veri çeşitliliği” ve “araştırmanın geçerliliği” bakımından önemli ölçüde katkı sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). İkinci yöntem ise yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemidir. Çalışmada kullanılan nitel araştırma yaklaşımı ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, birkaç nedenden dolayı tercih edilmiştir. Öncelikle, bu yaklaşım katılımcıların tecrübe ettikleri alandan veri toplamaya olanak tanımaktadır. İkinci olarak, açık uçlu sorularla katılımcıların deneyim ve tecrübeleri derinlemesine elde edilmektedir. Üçüncü olarak, nitel yaklaşım, katılımcıların yorumlarını kuramsal bir çerçeveye organize ederek anlamlandırmaya çalışmaktadır. Son olarak, literatürde ele alınan bir durumu, katılımcıların görüşleriyle zenginleştirme veya doğrulama imkânı sunmaktadır. Nitel yaklaşım, belirli bir sorunun bütüncül bir biçimde açıklanmasını sağlamaktadır (Creswell, 2013, s.45). Görüşme formu, araştırmacı tarafından özgün olarak hazırlanmıştır ve araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan fenomenolojik yaklaşımı kullanarak kişisel deneyimlerin ve bireysel düşüncelerin analizine odaklanmaktadır. Fenomenolojik yaklaşım, özellikle 1950’ler ve 1960’lar boyunca Amerika Birleşik Devletleri’nde orta sınıf halkın psikolojik rahatsızlıklarını ve bunalımlarını fark etmesiyle yükselmiş varoluşçu ve hümanist akımların etkisiyle şekillenmiştir. Fenomenolojik yaklaşım, nitel araştırma yöntemlerinden biri olup, bireylerin kişisel deneyimlerini ve bu deneyimlerin anlamını anlamaya yönelik bilimsel bir çerçevedir. Bu yaklaşım, daha önce bilimsel olarak çok fazla ifade edilmeyen kişisel deneyimleri anlamak ve keşfetmek amacıyla geliştirilmiştir (Horejsi ve Sheafor, 2003, s.100). Bu araştırma, araştırmacının bir fenomenle ilgili bireylerin ortak deneyimlerini çözümlemesini amaçlamaktadır. Az sayıda katılımcının deneyimleri ile gerçekleştirilen bu çalışma, araştırmacının veriler sayesinde araştırmanın özüne ulaşmasına olanak sağlamaktadır (Giorgi, aktaran Creswell, 2014, s.42). Farklı kültürlerden seçilmiş portre fotoğraf üretimleriyle bilinen toplam 20 fotoğraf sanatçısı (12 er-

kek, 8 kadın katılımcı) ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmeler sırasında katılımcılara üç soru sorulmuştur. Katılımcılardan 12'si ile yapılan görüşmeler, çeşitli çevrimiçi konferans araçları -Zoom, Microsoft Teams, FaceTime gibi- üzerinden gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan yedisi, soruları elektronik posta yoluyla talep etmiş ve yanıtlarını da yine elektronik posta yoluyla göndermiştir. Araştırma grubundaki fotoğraf sanatçılarından yalnızca biriyle yüz yüze, sınıf ortamında görüşme yapılmıştır. Görüşmeler, katılımcıların rızası alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Her katılımcıya araştırma hakkında sözlü ve yazılı olarak bilgi verilmiş, gönüllü olur formları imzalatılarak, katılımcılardan izin alınmıştır. Fotoğraf sanatçılarıyla yapılan görüşmelerde, görüşme formundaki açık uçlu sorular sorulmuş, anlaşılmayan veya eksik bilgi verilen durumlarda ek sorular yöneltilmiştir. Bu şekilde, fotoğrafçılardan derinlemesine bilgiler elde edilmesi amaçlanmıştır. Görüşme sürecinde, araştırmanın veri toplama aşamasını olumsuz yönde etkileyebilecek durumlardan kaçınılmıştır. Araştırmacının rolü, yalnızca ele alınan olgu bağlamında verilerin toplanması, analizi ve bulguların yorumlanması ile sınırlı tutulmuştur.

Portre fotoğraf sanatında beden dilinin sanatsal ifade üzerindeki rolü ve kültürel farklılıkların bu süreçteki etkileri üzerine yapılan literatür incelemesinde, bu temaların sanatçıların görüş ve deneyimleri üzerinden derinlemesine ele alındığı çalışmalara oldukça sınırlı ölçüde rastlanmıştır. Bu çalışma, bu alandaki önemli bir boşluğu doldurarak beden dilinin sanatsal ifade üzerindeki etkilerini, kültürel farklılıklarla birlikte nasıl değerlendirildiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Katılımcı fotoğraf sanatçılarına yöneltilen sorular aşağıda verilmiştir.

1. Portre fotoğrafında beden dilinin sanatsal ifadeyle ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz?
2. Fotoğraflarınızda modelin beden diline ilişkin yaklaşımınız nedir?
3. Portre fotoğraf sanatında kültürel farklılıkların sanatsal anlamdaki rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?

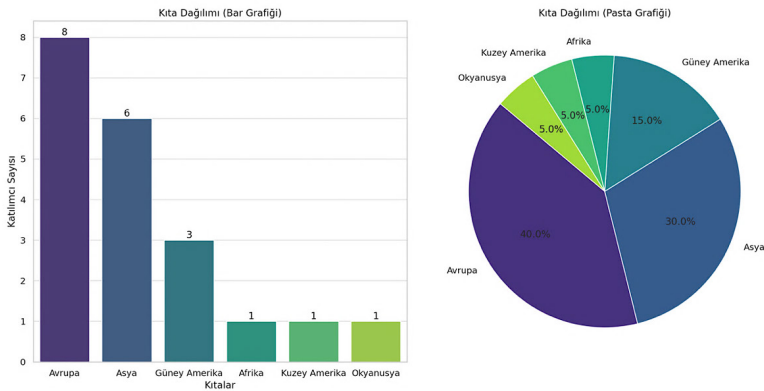
3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, portre fotoğraf üretimleriyle bilinen -tamamı birbirinden farklı kültürlerden olan- 20 fotoğraf sanatçısıyla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Fotoğrafçılar (F1, F2, F3, F4, F5, ..., F20) olarak kodlanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Özet Bilgiler

Katılımcı	Uyruk	Yaş	Cinsiyet	Portre Fotoğraf Deneyimi
F1	İsrail	57	Erkek	Var
F2	Ekvator	36	Erkek	Var
F3	Güney Afrika	25	Kadın	Var
F4	Şili	45	Kadın	Var
F5	ABD	39	Erkek	Var
F6	Çekya	40	Kadın	Var
F7	İran	43	Kadın	Var
F8	İtalya	38	Erkek	Var
F9	Peru	27	Kadın	Var
F10	İngiltere	56	Erkek	Var
F11	Fransa	58	Erkek	Var
F12	Malezya	35	Erkek	Var
F13	Rusya	50	Erkek	Var
F14	Avustralya	49	Erkek	Var
F15	Sırbistan	43	Erkek	Var
F16	Çin	43	Kadın	Var
F17	Malta	45	Erkek	Var
F18	Filipinler	34	Kadın	Var
F19	Bosna Hersek	38	Kadın	Var
F20	Türkiye	54	Erkek	Var

Görüşmeye katılan portre fotoğrafçıların kıtasal dağılımı incelendiğinde, katılımcıların büyük bir coğrafi çeşitlilik gösterdiği görülmektedir.

Grafik 1. Görüşmeye Katılan Fotoğrafçıların Kıtalarına Göre Dağılımı

Verilere göre Avrupa kıtası, toplam 20 katılımcının sekizini içermekte olup, en yüksek temsil oranına sahiptir (yüzde 40). Avrupa'yı takiben Asya kıtasından altı katılımcı ile yüzde 30'luk bir temsil oranı elde edilmiştir. Araştırmaya Güney Amerika kıtasından ise üç katılımcı (yüzde 15), Okyanusya kıtasından bir katılımcı (yüzde 5) ve Afrika kıtasından yine bir katılımcı (yüzde 5) dahil olmuştur. Kuzey Amerika kıtasından yalnızca bir katılımcı (yüzde 5) araştırmada yer almıştır. Grafik 1'de görüldüğü üzere, Avrupa ve Asya kıtaları, katılımcıların büyük bir kısmını temsil etmektedir. Bu iki bölge sırasıyla yüzde 40 (n=8) ve yüzde 30 (n=6) oranında temsil edilerek, çalışmaya katılımda en yüksek oranlara sahiptir. Özellikle Avrupa ve Asya'daki fotoğrafçılar, portre fotoğrafçılığı alanında yürütülen çalışmalara daha açık ve katılıma istekli olduklarını ifade etmiş; bu bölgelerdeki sanatçıların mesleki görünürlüklerini artırmak ve sanatsal üretimlerini paylaşmak konusunda daha motive oldukları gözlemlenmiştir. Güney Amerika yüzde 15 (n=3) oranında bir katılımla üçüncü sırada yer alırken, Afrika, Okyanusya ve Kuzey Amerika kıtalarından sınırlı düzeyde geri dönüş alınmıştır (yüzde 5, n=1). Portre fotoğrafçılığı alanında Avrupa ve Asya kıtalarında daha aktif bir sanatçı topluluğu olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, söz konusu bölgelerde fotoğrafçılığın sanat ve kültürel ifade biçimi olarak daha yaygın bir yer tuttuğuna işaret etmektedir. Buna karşın, düşük katılım gösteren kıtalar, alana yönelik daha fazla araştırma ve iletişim odaklı çalışmaların gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Portre fotoğrafçılığında beden imgesinin sanatsal ifade ve kültürel bağlamlarla ilişkisini derinlemesine incelemek amacıyla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen temel bulgular ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Araştırma bulguları, içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiş ve üç ana başlık altında sunulmuştur: beden dilinin sanatsal ifade üzerindeki rolü, fotoğrafçı ile model arasındaki etkileşim, kültürel farklılıkların sanatsal anlamdaki etkisi. Bulgular, katılımcıların bireysel görüşleriyle desteklenmiş ve akademik bir çerçevede ele alınmıştır.

3.1. Beden Dilinin Sanatsal İfade Üzerindeki Rolüne İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırma sorusu “portre fotoğrafında beden dilinin sanatsal ifadeyle ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz?” şeklinde portre fotoğraf sanatçılarına yöneltilmiştir. Portre fotoğrafçılığında beden dilinin sanatsal ifade üzerindeki etkisi, katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgulara göre çok önemli bir tema olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, beden dilini portre fotoğraf sanatının ayrılmaz bir parçası olarak tanımlamıştır. Beden dilinin fotoğrafın duygusal ve estetik değerini artırdığı, izleyiciyle daha güçlü bir bağ kurduğu vurgulanmıştır. Aşağıda, bu tema ile ilgili ortaya çıkan kodlar ve frekanslar tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 2. Beden Dilinin Sanatsal İfade Üzerindeki Etkisi ile İlgili Bulgular

TEMA	Frekans	KOD	Frekans
Beden Dilinin Estetik Anlatıya Etkisi	15	Estetik Değer	8
		Görsel Etki	5
		Anlatıcı Gücü	2
Duygusal İfadenin Güçlendirilmesi	12	Bağ Kurma	12
Fotoğrafçı-Model Etkileşimi	10	Yönlendirme ve Doğal İfade	10
Evrensel Dil ve Anlam Oluşturma	8	Evrensellik	6
		Kültürlerarası İletişim	2
Beden Dilinin Sosyal Bağlantıları	7	Sosyal İletişim	5
		Toplumsal Etki	2
Kültürel Farklılıkların Etkisi	5	Kültürel Bağlam	5

Portre fotoğrafında beden dilinin sanatsal ifadeyle ilişkisini nasıl değerlendirdiklerine dair katılımcılardan alınan yanıtlar, beden dilinin fotoğrafın estetik, duygusal ve kültürel boyutlarıyla ciddi miktarda etkileşim içinde olduğunu ortaya koymuştur (Tablo 2). Beden dilinin estetik anlatıya etkisini savunan 15 fotoğrafçı, beden dilinin “estetik değer” ve “bedenin görsel gücü” bağlamında önemli olduğunu vurgulamış, bedenin görsel anlamda fotoğrafın anlamını güçlendiren önemli bir unsur olduğuna değinmiştir. 12 fotoğrafçı ise beden dilini “duygusal bağ kurma” olarak tanımlayarak, beden dilinin izleyiciyle kurulan duygusal bağ destekleyen gücünü ön plana çıkarmıştır. Ayrıca, 10 katılımcı, “fotoğrafçı-model etkileşimi”ni ön plana çıkararak, fotoğrafçı ile model arasındaki etkileşimin, beden dilinin doğru ve etkili bir şekilde fotoğrafa yansıtılmasında kritik bir rol oynadığını belirtmiştir. Sekiz fotoğrafçı, “evrensel dil ve anlam oluşturma” kavramı üzerinden, beden dilinin kültürel sınırları aşan ve evrensel bir iletişim aracı olarak fotoğrafa anlam katan bir unsur olduğunu ifade etmiştir. Yedi fotoğrafçı ise, “sosyal bağlantılar” üzerinden beden dilinin sosyal ilişkilerdeki etkisini tartışmış ve beden dilinin toplumsal anlam taşıyan bir iletişim biçimi olduğuna dikkat çekmiştir. Son olarak, beş fotoğrafçı, “kültürel farklılıkların etkisi”ni vurgulamış, kültürel bağlamların beden dilinin anlamını ve dolayısıyla fotoğrafın iletisini şekillendirdiğini belirtmiştir. Katılımcı görüşleri, beden dilinin sanatsal ifade açısından hem bir iletişim aracı hem de bir estetik unsur olduğunu göstermektedir. Özellikle portre fotoğrafçılığında, beden dilinin duygusal bir mesaj iletebilme kapasitesinin altı çizilmiştir.

Katılımcıların yanıtları, beden dilinin sanatsal ifade üzerindeki etkisini çok boyutlu bir şekilde ortaya koymaktadır. Sanatçıların yanıtlarında öne çıkan ana temalar şunlardır: beden dilinin estetik değeri, duygusal bağ oluşturma, kültürel anlam, anlatıcılık ve izleyiciyle iletişim. Birçok sanatçı, beden dilinin portre fotoğrafının estetik boyutuyla doğrudan bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Örneğin

F1, beden dilini, fotoğrafın bir melodisi olarak tanımlamış ve karakterin görsel olarak bu yolla belirlendiğini vurgulamıştır. F9 ise beden dilini, estetik anlatı ile özdeşleştirmiş, Rönesans sanatının prensiplerinden ilham alındığını ifade etmiştir. F14, beden dilini görsel ipuçlarıyla hikâye anlatımını güçlendiren bir araç olarak görmektedir. Bu bakış açısı, bedenin duruşu, jestler ve hatlarının fotoğrafın estetik değerini artırdığı yönündeki genel görüşle uyumludur. Katılımcıların birçoğu, beden dilinin duygusal ifadeyi güçlendiren bir araç olduğunu altını çizmiştir. Örneğin F2, bedenin, sözcüklerden daha etkili bir duygusal aktarım gücüne sahip olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, F19, beden dilinin izleyiciyle duygusal bir bağ kurmanın temel unsuru olduğunu ve bu bağın fotoğrafın estetik deneyimini derinleştirdiğini ifade etmiştir. F8 ise beden dilinin, bir öznenin duygusal durumunu yansıtmanın en etkili yollarından biri olduğunu vurgulamaktadır. Bazı sanatçılar, beden dilinin etkili bir şekilde fotoğrafa yansıtılmasında fotoğrafçı-model iş birliğinin önemine dikkat çekmiştir. F18, fotoğrafçı ve model arasındaki iş birliğinin yaratıcı süreci etkilediğini ve istenilen duygusal sonuca ulaşmada kritik bir rol oynadığını ifade etmiştir. F12, çekim öncesi hazırlık ve yönlendirme sürecinin, beden dilini etkili kullanmayı mümkün kıldığını belirtmiştir. Bazı katılımcılar beden dilinin kültürel boyutuna değinmiş, kültürler arası iletişimde bedenin evrensel bir dil olarak kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. F16, bedenin sezgisel ve rastlantısal bir anlatım biçimi olduğunu vurgularken, bunun sanatsal ifadeyi evrenselleştirdiğini belirtmiştir. F20 ise portre fotoğrafçılığı serüveninde beden dilini evrensel ifadeleri yakalamak için bir araç olarak kullandığını ifade etmiş ve farklı kültürlerin ortak duygusal ifadeler barındırdığını gözlemlediğini aktarmıştır. Bir diğer öne çıkan tema, beden dilinin bir hikâye anlatma aracı olarak kullanılmasıdır. F10, beden dilinin sosyal bir karakter yaratmada güçlü bir sembol olduğunu belirtirken, F17, bedenin hikâye anlatmadaki önemini ve yüz ifadesi ile jestlerin duygusal bir hikâye oluşturmadaki gücünü vurgulamıştır.

Fotoğraf sanatçılarının vermiş oldukları yanıtlardan bazıları şu şekildedir.

F.1. “Beden dili, fotoğrafın diğer unsurlarıyla birlikte, portredeki karakteri belirleyen ve duygusal anlam taşıyan önemli bir bileşendir.”

F.5. “Sanat çalışmalarımda, özellikle portrelerimde, beden dilinin duyguları yansıtmaya gücüne inanırım. Bedeni yönlendirdiğimde, beden dilinin duygusal ifadeyi nasıl şekillendirdiğini gözlemleyerek, fotoğrafın etkisini ve anlamını artırırım.”

F.8. “Beden dili, fotoğrafçılıkta anlatım gücünü artıran önemli bir araçtır. Bir kişinin duruşu, yüz ifadeleri ve jestleri, ana temayı yansıtarak konunun duygusal durumunu etkili bir şekilde iletir.”

F.9. “Sanatsal ifade, tamamen beden diline dayanır. Rönesans dönemi sanatçıları, karmaşık duygular ve durumları anlatmak için beden dilini kullanmışlardır. Fotoğrafçılık, resmin bir uzantısıdır ve Rönesans tablolarının kurallarına bağlıdır; bu nedenle beden dili ve estetik bir bütündür.”

F.12. “Yaratmak istediğim konsept ve atmosfere bağlı olarak fotoğraf çekimlerine hazırlanıyorum. Çekim öncesinde, durumu hayal edip simüle ederek onlara bilgi veriyorum. Ara sıra çekim sırasında belirli şeyleri yapmalarını istiyorum, özellikle ifade ve vücut hareketleri konusunda... İstenen görüntüyü elde etmek için kişiyle iletişim kurmak çok önemlidir. Modellerle çalışırken, istediklerini yapmaları ve poz vermeleri konusunda özgürlük tanıyorum. Ardından, birkaç poz önerisi sunup onlarla iletişim kurarak kendi bakış açımdan kim olduklarını temsil eden istediğim ifadeyi elde etmeye çalışıyorum. Genellikle model, önerdiğim pozların neredeyse %80’ini seçer.”

3.2. Fotoğrafçı ile Model Arasındaki Etkileşime İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırma sorusu “fotoğraflarınızda modelin beden diline ilişkin yaklaşımınız nedir?” şeklinde portre fotoğraf sanatçılarına yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri yanıtlardan, fotoğrafçı ile model arasındaki etkileşimin, beden dilinin sanatsal ifadeye dönüştürülmesindeki kritik rolü açıkça ortaya çıkmaktadır. Fotoğrafçılar, modelin beden dilini hem bir ifade aracı hem de bir yaratıcı süreç olarak görmekte, bu etkileşimi estetik ve duygusal bağlamda güçlü bir iletişim biçimi olarak kullanmaktadır. Aşağıda, bu tema ile ilgili ortaya çıkan kodlar ve frekanslar tablo halinde sunulmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Fotoğrafçı ile Model Arasındaki Etkileşime İlişkin Bulgular

TEMA	Frekans	KOD	Frekans
Fotoğrafçı-Model Etkileşimi	15	Doğal İfade	8
		Fotoğrafçıyla Etkileşim	7
Duygusal Bağ Kurma	12	Duygusal Bağ	12
Yaratıcı Süreç ve Kendiliğindenlik	13	Yaratıcı Süreç	7
		Doğaçlama	6
Bedenin Sosyal İfadesi	7	Toplumsal Etki	5
		Sosyal İletişim	2
Modelin Kimlik ve İfade Özgürlüğü	5	Bireysel Kimlik	5
Psikolojik İfade	6	Beden ve Zihin İlişkisi	6
Sanat Tarihi ve Konvansiyonlar	4	Sanat Tarihine Atf	4

Modelin doğal ifadesinin fotoğrafın anlamını güçlendirdiğini vurgulayan 15 fotoğrafçı, fotoğrafçı-model etkileşiminin beden dilinin sanatsal ifadesi açısından çok önemli bir unsur olduğunu belirtmiştir. Bu fotoğrafçılar, model ile etkili bir etkileşim ve iletişim kurmanın, beden dilinin doğru ve etkili bir şekilde fotoğrafa yansıtılmasında belirleyici olduğunu ifade etmiştir. 12 fotoğrafçı, beden dilini “duygusal bağ kurma” olarak tekrarlamış ve beden dilinin izleyiciyle kurulan

duygusal bağlantıyı güçlendirme kapasitesini ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda, beden dilinin izleyici ile anlamlı bir bağ kurmada kritik bir rol oynadığı ifade edilmiştir. 13 fotoğrafçı, yaratıcı sürecin ve spontane -kendiliğinden gelişen- ifadenin önemine vurgu yapmıştır. Yaratıcı sürecin fotoğrafçılıkta beden dilini yönlendirmede ve ifade biçimlerini yaratmada önemli bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, doğaçlama ve spontane pozlar ile etkileyici anların yakalanabildiğini, fotoğrafın daha doğal bir şekilde ifade bulduğu ifade edilmiştir. Yedi fotoğrafçı ise bedeninin sosyal ifadesine dikkat çekerek, beden dilinin toplumsal anlam taşıyan bir iletişim biçimi olduğunu belirtmiştir. Beden dilinin toplumsal etki oluşturduğu ve sosyal bağlantılarda önemli bir rol oynadığı vurgulanmıştır. Beş katılımcı fotoğrafçı, modelin kimlik ve ifade özgürlüğüne odaklanmış ve modelin kendi kimliğini özgürce ifade etmesinin fotoğrafın sanatsal değerine büyük katkı sağladığını belirtmiştir. Katılımcılar, modelin doğal kimliğini serbest bırakmasının, etkileyici fotoğrafların ortaya çıkmasını sağladığını ifade etmişlerdir. Altı fotoğrafçı, bedeninin psikolojik ifadesine dair önemli gözlemler yapmış ve bedeninin zihinsel durumları ve duygusal ifadeleri yansıttığını vurgulamıştır. Bu fotoğrafçılar, beden dilinin insanın iç dünyasını dışa vurma şekli olduğunu belirtmişlerdir. Son olarak, dört fotoğrafçı sanat tarihi ve konvansiyonları ele almış ve bedeni tarihsel sanat anlayışına saygı göstererek bir ifade biçimi olarak kullandığını ifade etmiştir. Bu fotoğrafçılar, fotoğraflarında sanat tarihinden gelen konvansiyonları ve estetik normları referans aldıklarını belirtmişlerdir.

Fotoğraf sanatçılarının, modelin beden diline dair yaklaşımları üzerine yapılan görüşmeler, farklı kültürel ve sanatsal perspektiflerin zengin bir çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Katılımcı F1, beden dilini sanat tarihine bir saygı duruşu olarak kullandığını vurgulamış, beden dilinin sanat tarihine yapılan atıflar doğrultusunda tarihsel anlamlar taşıdığını ve klasik duruşların dahi yeni bağlamlarda kullanılabilirliği belirtmiştir. Bu yanıt, beden dilinin kültürel ve tarihsel kodlarla yüklü olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, F11, denge arayışını evrensel bir tema olarak ele almış, bedeninin duygulara nasıl aracılık ettiğini sanat tarihsel bir bağlamda yorumlamıştır. Sanat tarihine ve estetik normlara atıf yapan bu fotoğrafçılar (F1, F11), beden dilini tarihsel ve kültürel bir bağlam içinde ele almışlardır. Katılımcıların büyük bir kısmı, beden dilinin duygusal bağ kurma ve hikâye anlatımındaki rolüne dikkat çekmiştir. Örneğin, F3 beden dilini, öznenin gücünü ve kırılganlığını göstermek için bir araç olarak kullanırken, F18 modelin rahat hissetmesini sağlamanın, bedeninin doğal ve duygusal ifadelerini ortaya çıkarmada kritik olduğunu belirtmiştir. Bu durum, beden dilinin izleyiciyle anlamlı bir bağ kurmanın aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bazı katılımcılar ise beden dilini yönlendirmektense, spontane anları yakalamanın önemini vurgulamıştır. F6 ve F9 modellerin doğal halleriyle çalışmayı tercih ettiklerini ifade ederek, doğallığın fotoğrafın anlatım gücünü artırdığını dile getirmiştir. F19 ise, beden dilini güçlü bir sanatsal araç olarak değerlendirirken,

spontane anların yaratıcılığı tetiklediğini ve fotoğrafa dinamik bir boyut kazandırdığını belirtmiştir. Bu yaklaşımlar, beden dilinin kurgusal değil, doğal bir süreçle ortaya çıkmasının daha etkileyici sonuçlar verdiğini göstermektedir. Katılımcı F2, beden dilini etnografik bir okuma aracı olarak görmüş ve bireyin çevresiyle kurduğu bağlantıların önemine dikkat çekmiştir. F7 ise beden dilini bireyin hayatta kalma mücadelesini ve zaman-mekân ilişkisini göstermek için bir araç olarak ele almıştır. Bu bağlamda, beden dilinin bireysel kimlik ve toplumsal mesajlar taşıyan güçlü bir ifade aracı olduğu anlaşılmaktadır. F13'te beden, bireyin sınırlarını keşfetmesine olanak tanıyan bir araç olduğunu ifade ederek, poz verme eylemini bir tür terapiye benzetmiştir.

Fotoğrafçı ile model arasındaki ilişkinin, beden dilinin ifade gücünü artırma da kritik bir rol oynadığı pek çok katılımcı tarafından vurgulanmıştır. F12, içe dönük modellerin bile doğru bir etkileşimle doğal hallerini ortaya koyabildiğini belirtmiştir. F15 ise beden dilinin çoğunlukla spontane anlarla ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu görüşler, fotoğrafçı ile model arasında kurulan bağın, beden dilinin fotoğraf üzerindeki etkisini belirlediğini göstermektedir. Fotoğraf sanatçılarının modelin beden diline yaklaşımları, bireysel ve kültürel farklılıkların yanı sıra, estetik ve duygusal bağlamlarda güçlü bir ifade biçimi olarak dikkat çekmektedir. Doğallık, duygusal bağ, yaratıcı süreç, toplumsal mesajlar ve tarihsel referanslar, beden dilinin fotoğrafçılıktaki rolünü zenginleştiren ana unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Fotoğraf sanatçılarının vermiş oldukları yanıtlardan bazıları şu şekildedir.

F.2. “Temel yaklaşımım, beden dilini etnografik bir inceleme çerçevesinde ele almaktır. Belgesel fotoğrafçılığı pratiğimde beden ifadelerini anlamlandırmayı ve bu ifadelerin en güçlü olanlarını seçmeyi seviyorum. Portre çekimleri ve hikâye anlatımı süreçlerinde yalnızca gözlemlerimle değil, aynı zamanda hislerimle bağ kurarım. Bu yaklaşım, portrelenen kişinin çevresiyle olan bağlantısını ve bedeninin dış uyaranlara tepkilerini anlamak üzerine yoğunlaşmamı sağlar.”

F.4. “Psikoloji alanından geliyorum, bu nedenle zaman zaman bireyin zihnine girmek ve insan durumunu keşfetmek istiyorum; duyguları ve hisleri iletme, bedenle ilgili mahremiyet ve yalnızlıkla ilgili çeşitli yönleri keşfetmek. Bir fotoğraf her zaman üzerinden bakılan bağlamına bağlı olarak değişir. Benim için fotoğraf, bir yolculuk ve bazen bir keşif, tekrar hayrete düşme yeteneğidir. Fotoğraf çekerken her zaman bütünlüğü ve açık bir kalbi korumayı hatırlamaya çalışıyorum, bu da insanlarla ve onların hikayeleriyle daha samimi bir şekilde bağlantı kurmama izin veriyor.”

F.14. “Ben beden dilini konunun ruh halini veya kişisel durumunu göstermek için kullanmayı seviyorum. Bu durum cinsiyete, role veya fiziksel vücut tipine bağlı olarak değişiyor.”

F.19. “Fotoğrafçı ile model arasındaki sinerjinin, modelin beden dilini sanatsal bir ifade biçimine dönüştürdüğüne inanıyorum. Spontane ve esnek bir yaklaşım sergileyerek, gerçek ve duygusal açıdan etkileyici anları yakalamaya çalışıyorum. Modeli arzuladığım ifadeye yönlendirmek, izleyiciyle bağ kuran anlamlı ve çağrışımsal anlar oluşturmayı mümkün kılıyor.”

F.20. “Modelime bazen bir rol verir, bazen de kendi doğal kimliğini serbest bırakmasını isterim. Bu hızlı kimlik değişiklikleri, modelin odaklanmasına yardımcı olur ve etkili bir görsel elde etme sürecine katkı sağlar. Uzun süreli çekimlerde modelimle iş birliği yaparak istediğim ifadeleri elde etmeye çalışırım. Ancak zamanla modelin ne istediğini anlamasını sağlarım ve kendi ifadelerini ve pozlarını denemesine izin veririm. Bu yöntemi hem yapısal hem de içeriksel açıdan zengin fotoğraflar elde etmek için sürekli bir arayışın içinde kullanmaya özen gösteririm. Sanatsal ve estetik üslup arayışı açısından, “mekânsız portreler” yaklaşımı benim için özellikle önemlidir. Bu, fotoğraflarımın temelini oluşturan benlik bir yapıyı ifade eder ve modelin kimliğini ve ifadesini çevresinden bağımsız bir şekilde vurgulamayı amaçlar.”

3.3. Kültürel Farklılıkların Sanatsal Anlamdaki Etkisi Üzerine Bulgular ve Yorum

Araştırma sorusu, “portre fotoğraf sanatında kültürel farklılıkların sanatsal anlamdaki rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?” şeklinde portre fotoğraf sanatçılarına yöneltilmiştir. Kültürel farklılıkların portre fotoğrafçılığı üzerindeki sanatsal etkisi, katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgulara göre önemli bir tema olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, kültürel çeşitliliğin sanat üzerindeki etkilerini hem bireysel hem de toplumsal boyutlarda ele almış; kültürel referansların, evrensel duyguların ve izleyici algısının fotoğrafın sanatsal anlamına katkı sunduğunu ifade etmişlerdir. Aşağıda, bu tema ile ilgili ortaya çıkan kodlar ve frekanslar tablo halinde sunulmuştur (Tablo 4).

Tablo 4: Kültürel Farklılıkların Sanatsal Anlamdaki Etkisi ile İlgili Bulgular

TEMA	Frekans	KOD	Frekans
Kültürel Çeşitliliğin Sanatsal Katkısı	14	Çeşitlilik	7
		Yerel Kimlik	7
Evrensel İfadenin Kültürlerarası Etkisi	10	Evrensellik	6
		Ortak Duygular	4
İzleyici Algısı	8	Algı	4
		Farklı Yorumlar	4
Sanatçının Kültürel Referansları Kullanımı	6	Referanslar	3
		Diyalog	3

Kültürel çeşitliliğin sanatsal anlamda bir katkı sunduğunu belirten 14 katılımcı, bu tema altında iki farklı bakış açısı geliştirmiştir. Yedi katılımcı, kültürel çeşitliliğin sanata katkısını ele almış ve kültürel arka planların fotoğrafın sanatsal değerini etkilediğini vurgulamıştır. Bu katılımcılar, özellikle farklı kültürlerin beden dili algısını şekillendirdiğini ve bu durumun sanatsal ifadeye etki ettiğini ifade etmiştir. Diğer yedi katılımcı, yerel kimliklerin sanatsal anlamda önemli bir unsur olduğunu savunmuş; fotoğrafçının, modelin bulunduğu kültürel bağlamı anlamasının ve bunu fotoğrafa yansıtmasının izleyicilere güçlü bir mesaj verdiğini belirtmiştir. Kültürel sınırları aşan ve ortak bir dil oluşturan evrensel ifadelerle vurgu yapan 10 katılımcı, bu tema altında iki temel noktaya dikkat çekmiştir: Altı katılımcı, “evrensellik” koduyla beden dilinin kültürel farklılıkları aşan ortak bir iletişim dili olduğunu ve tüm dünyada fotoğraf izleyicisi tarafından benzer şekilde algılandığını ifade etmiştir. Dört katılımcı ise, “ortak duygular” üzerinden, insanların kültürel geçmişlerinden bağımsız olarak üzüntü, mutluluk ve şaşkınlık gibi temel duyguları beden dili aracılığıyla tanıyabileceğini vurgulamıştır. Fotoğrafın izleyici tarafından nasıl algılandığına dair görüş bildiren sekiz katılımcı, bu durumu iki ana başlık altında ele almıştır: Dört katılımcı, “algı” kavramıyla, fotoğrafın sanatsal anlamının izleyicinin kültürel geçmişi ve bireysel deneyimlerine bağlı olarak değişebileceğini ifade etmiştir. Bu katılımcılar, beden dilinin ve fotoğrafın, izleyici ile sanatsal bir diyalog kurduğunu belirtmiştir. Diğer dört katılımcı ise, fotoğrafın kültürlerarası farklılıklar nedeniyle çeşitli şekillerde yorumlanabileceğini, bu durumun da fotoğrafın sanatsal anlamında “farklı yorumlar” a zemin hazırladığını ifade etmiştir. Sanatçının, kültürel farklılıkları referans olarak fotoğraflarında kullanması gerektiğini belirten altı katılımcı, iki ana yaklaşımdan söz etmiştir: Üç katılımcı, sanatçının fotoğrafın kültürel anlamını güçlendirmek için yerel ve tarihsel referanslardan yararlanmasının önemine değinmiştir. Özellikle, portre fotoğrafında yerel unsurların kullanımıyla fotoğrafın sanatsal değerinin artırıldığı belirtilmiştir. Diğer üç katılımcı ise kültürel referansların, sanatçı ve izleyici arasında anlamlı bir diyalog oluşturduğunu ve bu sayede fotoğrafın daha etkili bir anlatı sunduğunu ifade etmiştir. Araştırmada yer alan 20 katılımcının görüşlerinden hareketle, portre fotoğraf sanatında kültürel farklılıkların etkisi dört tema altında değerlendirilmiştir: kültürel çeşitliliğin sanatsal katkısı, evrensel ifadenin kültürel etkisi, izleyici algısı, sanatçının kültürel referansları kullanımı.

Katılımcıların bir kısmı, portre fotoğrafındaki anlamın izleyicinin kültürel arka planına ve bireysel deneyimlerine bağlı olarak değişebileceğini ifade etmiştir. F1, izleyicilerin fotoğrafa getirdiği farklı yorumların sanatsal zenginlik yarattığını belirtirken, F2, kültürel geçmişlerin izleyicinin bir fotoğrafı anlamlandırma biçimini şekillendirdiğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde, F7 ve F13, fotoğrafın kültürlerarası bir iletişim biçimi sunduğunu ve her izleyicinin kendi deneyimleri ışığında bir anlam üretebileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, portre fotoğrafının, hem sanatçı hem de izleyici arasında bir diyalog kurarak farklı algılara açık bir alan sunduğu yorumu yapılabilir. Kültürel bağlamların izleyici yorumlarını çeşitlendirmesi, fotoğrafın sanatsal anlamına katkı sağlayan önemli bir unsurdur.

Beden dili, katılımcıların çoğu tarafından kültürel sınırları aşan bir iletişim biçimi olarak değerlendirilmiştir. F3, beden dilinin evrensel bir yönü olduğunu ve bunun fotoğrafçının özneyle daha derin bir bağ kurmasına yardımcı olduğunu söylerken, F15 ve F17, duyguların ve beden dilinin evrensel olarak tanınabileceğini ifade etmiştir. F9, “hepimiz aynı tür hayvanız” diyerek beden dilinin insan doğasının bir parçası olduğunu savunmuş ve bunun kültürlerarası bir bağ kurma aracı olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan, bazı katılımcılar beden dilinin kültürel farklılıklar nedeniyle farklı şekillerde algılanabileceğini vurgulamıştır. F8, bir kültürde açıklık ifade eden bir jestin başka bir kültürde tamamen farklı bir mesaj verebileceğini dile getirmiştir. Bu bağlamda, beden dilinin hem evrensel hem de kültürel olarak şekillenen yönleri, portre fotoğrafında dinamik bir denge sunmaktadır.

Sanatçının, portrelerinde kültürel referanslara yer vererek bu unsurları vurgulaması, birçok katılımcı tarafından sanatsal değeri artıran bir yaklaşım olarak görülmüştür. F12, fotoğrafçının kültürel referansları kullanmasının, izleyicinin fotoğrafla bağlantı kurmasına yardımcı olduğunu ifade etmiştir. F20, “yerel kimlik ve mekân” unsurlarını korumanın, portre fotoğrafının özgünlüğünü artırdığını belirtmiştir. Bununla birlikte, bazı katılımcılar kültürel referansların fazlalığının izleyiciyi etkileyebileceği kadar, izleyiciyle kurulan anlamlı bir diyaloga da katkıda bulunabileceğini vurgulamıştır. F14, sanatçının özne ile kurduğu samimiyetin, fotoğrafın duygusal yoğunluğunu artırabileceğini ifade etmiştir. Katılımcıların bir kısmı, beden dilinde ifade edilen duyguların evrensel bir nitelik taşıdığını belirtmiştir. F6, kültürel bağlamdan bağımsız olarak beden dilinin sanatsal anlamın bir aracı olduğunu ifade ederken; F16, beden dilinin izleyicilerin kendi duygusal deneyimlerini bulabilecekleri bir ifade biçimi sunduğunu dile getirmiştir. F18 ise gülümseme gibi jestlerin kültürden bağımsız olarak herkes tarafından benzer şekillerde algılandığını vurgulamıştır.

Katılımcıların görüşleri, kültürel çeşitliliğin, evrensel ifadelerin ve izleyici bakış açısının sanatsal anlamın oluşumunda temel bir rol oynadığını göstermiştir. Aynı zamanda, kültürel referansların, fotoğrafın mesajını güçlendirerek izleyiciyle daha güçlü bir bağ kurulmasını sağladığı tespit edilmiştir. Fotoğrafçıların, portrelerinde bu unsurları dikkate alarak kültürel çeşitliliği hem sanatsal hem de evrensel bir dil ile birleştirmesi, portre fotoğrafının etkisini artıran önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu bulgular, kültürel farklılıkların sanat üzerindeki etkisini derinlemesine anlamaya yönelik daha kapsamlı araştırmalar için değerli bir temel sunmaktadır.

Fotoğraf sanatçılarının vermiş oldukları yanıtlardan bazıları şu şekildedir.

F.1. “Sanatın en güzel yanı, özellikle kültürel farklılıkların bulunduğu durumlarda, her izleyicinin fotoğrafta farklı bir şey görebilmesidir. Doğu ve Batı kökenli izleyicilerin aynı görüntüyü yorumlama biçimleri arasında kesinlikle farklar vardır.”

F.2. “Beden dili, en temel seviyesinde evrensel bir kod taşısa da her birey, belirli bir tarihsel süreçte, kendisini belirli bir insan grubunun parçası yapan kültürel vücut kodları edinir. Bu kodlar, beden dilinin algılanmasında ve iletilmesinde farklılık yaratarak her ifadeye kültürel, sosyal ve ekonomik bir birikimden kaynaklanan öznel bir yük kazandırır. Ben izleyicinin, beden dilini kendi kültürel referanslarıyla değerlendirerek sanatsal etkileşimde kritik bir rol oynadığını düşünüyorum.”

F.4. “Beden dili, pek çok kültürde evrensel bir iletişim aracı olarak kabul edilir; bireyler, karşlarındaki kişinin beden ifadelerine bakarak duygularını anlayabilir. Ancak, bir fotoğrafın yorumu büyük ölçüde izleyicinin yaşam deneyimlerine ve dünyaya bakış açısına bağlıdır. Sanatçı olarak benim için en ilgi çekici olan, izleyicinin görüntüyle kurduğu etkileşim ve bundan ne tür anlamlar çıkardığıdır.”

F.13. “Tıpkı diğer sanat formlarında olduğu gibi, fotoğrafçılıkta da bir kaynak ve bu kaynağı yorumlayan bir algı vardır. Kaynak mesajını iletebilir; ancak algı, izleyicinin kültürel ve bireysel geçmişine dayanır. Bu durum, fotoğrafın izleyiciye, açıklayıcı metinlerin olduğu film ve edebiyat gibi türlere kıyasla daha fazla yorum sorumluluğu yüklemesine neden olur.”

F.20. “Portre fotoğrafında beden dilinin, izleyicilerin farklı kültürel geçmişleri ve deneyimleriyle nasıl etkileşime girdiği oldukça ilginç bir konudur. Kültürel farklılıklar, beden dilindeki ifadeleri ve hareketleri büyük ölçüde etkiler. Portrelerimi çekerken, bu farklılıkları anlamaya ve vurgulamaya çalışırım. Özellikle lokal bir kimlik ve mekânda çalışırken, o kültürün özgünlüğünü korumaya özen gösteririm. Ancak portrelerimi uluslararası bir mekânda çektiğimde, mekânın kültürel özelliklerini fazla dikkate almam. Model zaten kendi kültürel bağlamından kopmuş bir şekilde karşıma çıktığında, mekânın etkisiyle onun beynelmilel kimliği arasında bir denge oluştururum. Ancak unutulmamalıdır ki, izleyicilerin kendi kültürel arka planları, gördükleri ifadeleri yorumlama biçimlerini etkiler. Bir başka deyişle, herkes dünyayı kendi gözleriyle görür ve belleği, bir fotoğrafın algılanma şeklini büyük ölçüde etkiler.”

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarından elde edilen bilgilere göre, katılımcılara öncelikle portre fotoğrafçılığında beden dilinin sanatsal ifade ile ilişkisini değerlendiren sorular yöneltilmiştir. Beden dilinin portre fotoğrafçılığındaki sanatsal ifade üzerindeki etkisi, katılımcıların görüşlerine dayalı olarak, estetik, duygusal ve kültürel boyutlarda derin bir etkileşim göstermektedir. Bedenin dili, sanat tarihinde resim, heykel ve tiyatro gibi birçok alanda anlatım biçimi olarak kullanılmış ve zaman içinde farklı sanatsal gelenekler içinde dönüşüme uğramıştır (Gombrich, 1999, s.98). Fotoğraf sanatı da bu görsel anlatı geleneğini devam ettirerek, bedenin jest ve duruşlarını estetik bir dil haline getirmiştir (Berger, 2018, s.32). Araştırma bulguları, beden dilinin, fotoğrafın estetik değerini artıran, izleyiciyle daha güçlü bir

bağ kuran ve duygusal ifadeyi güçlendiren bir unsur olarak önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Fotoğrafçılar, beden dilinin görsel anlatıyı zenginleştirdiğini, fotoğrafın anlamını derinleştirdiğini ve duygusal bağ kurmayı desteklediğini belirtmişlerdir. Özellikle portre fotoğrafında modelin göz teması, vücut eğimi ve jestleri, izleyicinin zihninde belirli bir duygusal atmosfer yaratmada önemli bir araç olarak işlev görmektedir (Ekman, 2006, s.273).

Katılımcılara modelin beden diline ilişkin yaklaşımları sorulduğunda katılımcıların verdiği yanıtlardan elde edilen bulgular, fotoğrafçının model ile etkili bir iletişim kurarak beden dilinin duygusal ve estetik gücünü ortaya çıkardığını göstermektedir. Fotoğrafçılar, modelin doğal ifadesinin fotoğrafın anlamını güçlendirdiğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, modelin beden diliyle verdiği mesajların kültürel kodlarla şekillendiği gerçeği (Pease, 2002, s.17), portre fotoğrafçılığında sanatçının bilinçli bir estetik seçim yapmasını gerektirmektedir. Ayrıca, yaratıcı süreç ve spontane ifadeler, etkileyici, doğal fotoğrafların oluşmasında belirleyici bir faktör olarak ön plana çıkmıştır. Örneğin, Philippe Halsman'ın geliştirdiği "Jumpology" tekniği, modelin poz verme kaygısını ortadan kaldırarak onun gerçek karakterini ve iç dünyasını açığa çıkarmayı amaçlamıştır (Tosun, 2021, s.140). Bu süreçte, modelin kimlik ve ifade özgürlüğüne duyulan saygı, sanatsal değeri artıran bir diğer unsur olarak görülmüştür. Bedensel ifadelerin toplumsal ve psikolojik boyutları, fotoğraflarda derin bir anlam yaratmada etkili olurken, sanat tarihi ve konvansiyonlara yapılan atıflar, fotoğrafçıların beden dilini estetik bir dil olarak kullanmalarına olanak sağlamaktadır. Sanat tarihinde, beden dilinin anlamını belirleyen temel unsurlar arasında, kültürel normlar, toplumsal cinsiyet rolleri ve tarihsel bağlamlar bulunmaktadır (Clarke, 2017, s.116).

Katılımcılara son olarak portre fotoğraf sanatında kültürel farklılıkların sanatsal anlamdaki rolü sorulmuştur. Kültürel farklılıkların portre fotoğraf sanatındaki sanatsal anlam üzerindeki etkisi, araştırma bulgularına göre oldukça belirgindir. Katılımcıların görüşleri, kültürel çeşitliliğin sanatsal anlamı derinleştirdiğini ve fotoğrafın evrensel bir dil oluşturabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, farklı kültürel bağlamlarda beden diliyle iletilen mesajların anlamı değişebilir; örneğin, Batı toplumlarında bir üstünlük ifadesi olarak algılanan dik duruş, Doğu kültürlerinde tevazu göstergesi olarak yorumlanabilmektedir (Samovar vd., 2017, s.405). Özellikle beden dili ve kültürel referansların, fotoğrafın sanatsal anlamını şekillendiren temel unsurlar olduğu vurgulanmıştır. Kültürel farklılıkların etkisi, sadece sanatçının ifade biçimini değil, aynı zamanda izleyicinin fotoğrafa yönelik algısını da önemli ölçüde değiştirmektedir. Bu durum, izleyicinin estetik deneyimini etkileyerek fotoğrafın duygusal gücünü belirleyen temel faktörlerden biri haline gelmektedir (Breton, 2018, s.42).

Evrensel ifadelerin, kültürel sınırları aşan bir iletişim dili oluşturduğuna dair görüşler, portre fotoğrafçılığında beden dilinin ve duyguların ortak bir paylaşım

noktası sunduğunu ortaya koymaktadır. Beden dilinin evrensel bir iletişim aracı olduğu fikri birçok katılımcı tarafından desteklenmiş olsa da, kültürel bağlamların bu ifadeleri nasıl şekillendirdiği de vurgulanmıştır. Kültürel farklılıklar, beden dilinin algılanma biçimini ve sanatsal anlamını belirleyen önemli bir faktör olarak öne çıkmıştır. Katılımcılar, kültürel geçmişin fotoğrafın izleyici üzerindeki etkisini büyük ölçüde şekillendirdiğini ve izleyicinin kendi deneyimleriyle fotoğrafları yorumladığını ifade etmişlerdir.

Bu araştırma, beden dilinin portre fotoğrafçılığındaki çok boyutlu rolünü ortaya koymuş ve bu unsurların hem bireysel hem de toplumsal düzeyde nasıl anlam kazandığını gözler önüne sermiştir. Çalışmanın, portre fotoğrafçılığına ilişkin teorik ve pratik bir perspektif sunarak alandaki diğer araştırmalara referans olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, fotoğrafçıların sanatsal süreçlerinde beden diline daha fazla dikkat etmeleri gerektiği yönünde bir farkındalık yaratacağı beklenmektedir. Beden dilinin sanatsal ifade üzerindeki rolü dikkate alındığında, fotoğrafçılara yönelik eğitim programlarında beden dili ve estetik ifade üzerine daha fazla odaklanılmalıdır. Bu eğitimlerde, beden dilinin duygusal ve estetik etkilerini artırmak için kullanılacak teknikler detaylı bir şekilde işlenebilir. Fotoğrafçılar, farklı kültürlerden gelen modellerle çalışırken, kültürel farklılıkların beden diline yansıyan etkilerini anlamaya çaba gösterebilir. Bu doğrultuda, kültürel bağlamın fotoğraf üzerindeki etkisini kavrayabilmek için çeşitli atölyeler ve seminerler düzenlenebilir. Araştırma bulguları, fotoğrafçı ve model arasındaki ilişkinin sanatsal sürecin başarısında kritik bir öneme sahip olduğunu da göstermektedir. Bu bağlamda, fotoğrafçılar ve modeller arasında etkili bir iletişim kurulmasını teşvik eden uygulamalı çalışmalar yapılabilir. Ayrıca fotoğrafçılar, modellerin özgün ifadelerini sergileyebileceği yaratıcı ortamlar sağlamak için çaba göstermelidir. Beden dilinin portre fotoğrafçılığında sanatsal bir araç olarak daha etkin kullanılabilmesi için teorik ve pratik yaklaşımlar geliştirilebilir. Kültürel farklılıkların sanata etkisi konusunda daha fazla araştırma yapılabilir ve fotoğrafçılık alanında bu etkileşimler üzerinde durulabilir.

KAYNAKÇA

- Alkaya, Y. (2024). Portre Fotoğrafçılığında Bedenin İfade Gücü. *Marmara Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 15 (2), s. 232-250.
- Avril, N. (2005). *Yüzün romanı*. (S. Rifat, Çev.). İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Barthes, R. (2016). *Camera lucida: Fotoğraf üzerine düşünceler*. (R. Akçakaya, Çev.). Altıkkırkbeş Yayın. (7. Baskı).
- Bate, D. (2004). Voyeurism and portraiture. In M. Mortensen, C. R. Anderson, & G. With (Eds.), *Geometry of the face: Photographic portraits* (pp. 55-64). Denmark National Museum of Photography.
- Berger, J. (2018). *Portreler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bresson, H. C. (2006). *Karar anı*. YGS Yayınları.
- Bülbül, M. (2014). *Sanat akımlarında portrenin yeri*. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Tasarımı Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Clarke, G. (2017). *Güzel sanatların bir dalı olarak fotoğraf*. İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve deseni*. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Creswell, J. W. (2014). *Research design qualitative, quantitative, and mixed method approaches*. Los Angeles: SAGE Publications. <https://fe.unj.ac.id/wp-content/uploads/2019/08/Research-Design-Qualitative-Quantitative-and-Mixed-Methods-Approaches.pdf> (Erişim tarihi: 14.12.2024).
- Çolak, O. (2006). *Portre fotoğrafı üzerine*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanatta Yeterlik Eser Metni. İstanbul.
- Darwin, C. (2001). *İnsan ve hayvanlarda duyguların ifadesi*. (O. T., Çev.). İstanbul: Gün Yayıncılık.
- Ekman, P. (2006). *Yalan söylediğimi nasıl anladın*. (İ. A. Erdem, Çev.). İstanbul: Okuyan Us Yayıncılık.
- Emiroğlu, K. ve Aydın S. (2003). *Antropoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Erciyes Tosun, A. (2021). Fotoğraf, sürrealizm ve psikanaliz ilişkisi çerçevesinde portre fotoğrafçılığı: Philippe Halsman ve Dalí Atomius. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*. (15). 140.
- Erkan, S. (2014). Sahne sanatlarında güçlü bir anlatım aracı olarak beden. *Akademik Bakış Dergisi*. (41). 3-5.
- Gombrich, E. H. (1999). *Sanatın öyküsü*. (E. Erduran & Ö. Erduran, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Görgülü, E. (2017). JR'ın 'Inside-Out' projesindeki portreler ve kamusal sanat. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*. 3(2). 172.
- Halsman, P. (1972). *Sight and insight*. NY: Doubleday.
- Hellriegel, D. ve Slocum J. (1989). *Organizational behavior*. (5th ed.). Eagan: West Publishing Company.
- Horejsi, C. ve Sheafor B. (2003). *Techniques and guidelines for social work practice*. (6th ed.).
- İslimyeli, N. (1996). *Sanatın doğuşu*. Özel Basım.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaşıkçı, E. (2002). *Doğrucu beden dili*. (2. Baskı). İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Le Breton, D. (2018). *Yüz üzerine antropolojik bir inceleme*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Navarro, J. (2015). *Beden dili*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Özkanlı, Ü. (2006). *Sanat ve sanatçı bağlamında otoportre ve portre*. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Sakarya.
- Pease, A. (2002). *Beden dili* (Y. Ö., Çev.). İstanbul: Rota Yayınları.
- Samovar, P. vd. (2017). *Communication between cultures*. (9th ed.). Boston: Cengage Learning.
- Sözen, M. ve Tanyeli U. (2011). *Sanat kavram ve terimleri sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turchet, P. (2008). *Bedenin ince dili: Sinergoloji*. (Y. O. Akyüz & S. O. Kocaoğlu, Çev.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Wells, C. (1984). *Sosyal antropoloji açısından insan ve dünyası*. (B. Güvenç, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Seçkin.

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1. Philippe Halsman, *Jump Book American actors Dean Martin and Jerry Lewis*, 1951. <https://www.magnum-photos.com/arts-culture/philippe-halsman-jump-book/> Erişim tarihi: 18.12.2024.
- Görsel 2. Sal Veder, *Burst of Joy*, California, 1973. https://en.wikipedia.org/wiki/Burst_of_Joy#/media/File:Burst_of_Joy.jpg Erişim tarihi: 21.12.2024.
- Görsel 3. James Van der Zee, *Aile Portresi*, 1927. <https://www.artdoc.photo/articles/the-eidos-of-photography> Erişim tarihi: 27.12.2024.